

მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი - შენიშვნები, რეკომენდაციები

ქეთევან ჭკუასელი¹, ზაქარია ქიტიაშვილი², მარინე გოგენლაშვილი³

¹ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიისა და განათლების მეცნიერებათა ფაკულტეტის, განათლების მეცნიერებათა დეპარტამენტის ხელმძღვანელი, პროფესორი

²ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიისა და განათლების მეცნიერებათა ფაკულტეტი, განათლების მეცნიერებათა დეპარტამენტი ასისტენტ-პროფესორი

³ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პედაგოგიკის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის მოწვეული მასწავლებელი

ანოტაცია

ნაშრომის მიზანია, პედაგოგიკის მეცნიერების პოზიციიდან განიხილოს 2014 წლის 28 მარტს მიღებული მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი. აღნიშნულ ნაშრომში წარმოადგენილია სტანდარტში გაწერილი მახასიათებლების კრიტიკული ანალიზის მცდელობა. განხილული პრობლემური საკითხების შინაარსი და ხასიათი თვალნათლივ დაანახებს პროფესიულ საზოგადოებას იმ უზუსტობებსა თუ ხარვეზებს, რომელთა პრაქტიკულად ამოქმედება, ავტორთა ხედვით, გაზრდის ზოგადი განათლების სისტემაში ნეგატიური ზეგავლენების ალბათობას. აქვე დასმულია სტანდარტის სტრუქტურული მოდელის ტრანსფორმირების საკითხი და შემოთავაზებულია მისი გადანაწილების ოპტიმალური თეორიული ხედვა.

საკვანძო სიტყვები: *პედაგოგიკა, სწავლის შედეგები, მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი, მასწავლებლის პროფესიული მახასიათებლები*

მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი სახელმწიფოებრივი დოკუმენტია. მასში გაწერილი უნდა იყოს ქვეყნის პოლიტიკური ხედვა და დაკვეთა მასწავლებლის პროფესიისადმი, რაც, თავის მხრივ, ცხადია, განსაზღვრავს სახელმწიფოს პოლიტიკას მომავალი თაობის და, მაშასადამე, საზოგადოების განვითარების მიმართ.

მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტის საფუძველზე იქმნება სახელმწიფოში მასწავლებელთა მომზადების, გადამზადებისა და პროფესიული განვითარების პროგრამები, მზადდება მასწავლებელთა სასერტიფიკაციო გამოცდების ტესტები. ამასთან, მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი სახელმძღვანელო დოკუმენტია თავად მასწავლებლისათვის მუშაობის პროცესში, ვინაიდან სწორედ ამ დოკუმენტის საფუძველზე აფასებს მასწავლებელი საკუთარი მუშაობის პროცესს და გეგმავს საკუთარ პროფესიულ განვითარებას. დოკუმენტი მარტივად აღქმადი და მკაფიოდ გასაგები უნდა იყოს, რათა ნებისმიერ დაინტერესებულ მხარესადვილად შეეძლოს მისი გამოყენება დანიშნულებისამებრ.

The 2nd Teacher Conference “University and School”(Problems of Teaching and Education)
6-7 June, 2014. Materials

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2014 წლის 28 მარტის №39/ნ ბრძანების მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტის დამტკიცების შესახებ“ ჩვენეული ანალიზი მოიცავს სამ მიმართულებას :

- მასწავლებლის სახელდების საკითხს
- სტანდარტის სტრუქტურის საკითხს
- სტრუქტურულ ერთეულთა შინაარსის საკითხს

ჩვენი ხედვით, მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტში გაწერილი უნდა იყოს მასწავლებლის პროფესიული მახასიათებლები, როგორც თეორიული მოთხოვნა მასწავლებლის ცოდნისადმი, მოთხოვნები მასწავლებლის პრაქტიკული საქმიანობისადმი და მოთხოვნები მასწავლებლის ზნეობრივ- ეთიკური ნორმებისადმი.

ამ ხედვის საფუძველზე შევეცდებით, გავანალიზოთ მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი და შესაძლებლობის ფარგლებში გავწეროთ რეკომენდაციები დაინტერესებულ პირთათვის.

სამწუხაროდ, მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტის წარმოდგენილ სამუშაო ვერსიას არ აქვს შესავალი ნაწილი, სადაც გაწერილი უნდა იყოს კონცეფცია, რომლის საფუძველზეც მოხდა მისი შედგენა, აიგო დოკუმენტის სტრუქტურა და განისაზღვრა დანიშნულება. შესავლის გარეშე დოკუმენტი კარგავს დანიშნულებას, რადგან სწორედ შესავლის საშუალებით ეცნობა მასწავლებელი და, ზოგადად, ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს ამ დოკუმენტის შექმნის მიზანს, ადგილს საგანმანათლებლო პროცესებში, საჭიროებასა და მნიშვნელობას პროფესიული საზოგადოებისათვის და, ზოგადად, სახელმწიფოსათვის;

ზემოთ აღნიშნული გარემოებიდან გამომდინარე, მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტის შედგენის კონცეფცია ჩვენთვის გაუგებარია, კერძოდ, გაურკვეველია დოკუმენტში ჩაშლილ მასწავლებელთა კატეგორიზაციის საფუძველი, გაურკვეველია სტანდარტის ნაწილების - საგნობრივი სტანდარტის ცოდნისა და პროფესიული უნარების სტანდარტის ცოდნის- მიმართება და ხვედრითი წილი მასწავლებლისათვის კატეგორიის მინიჭების პროცესში და, რაც მთავარია, კონცეფციის გარეშე, გაურკვეველია, ზოგადად, სტანდარტის ნებისმიერი ნაწილის სტრუქტურა და შინაარსი;

ყოველივე ამის გამო, თავს ვაძლევთ უფლებას, ვიხელმძღვანელოთ პედაგოგიკის მეცნიერების ზოგადი პროფესიული ხედვებით და შემოგთავაზოთ ჩვენი შენიშვნები და რეკომენდაციები:

ვერ გავიზიარებთ სტანდარტში წარმოდგენილ მასწავლებელთა დიფერენციაციის სახელდებებს - პრაქტიკოსი მასწავლებელი(III კატეგორია), წარჩინებული მასწავლებელი(II კატეგორია), მკვლევარი მასწავლებელი(I კატეგორია), მენტორი მასწავლებელი(უმალესი კატეგორია) - რამდენიმე მიზეზის გამო, კერძოდ,

- ✓ მასწავლებელთა კატეგორიზაცია და სახელწოდებები ართულებს ურთიერთობას სკოლასა და მშობელს შორის, ვინაიდან მარტივად გასაგები

მიზეზების გამო, ყველა მშობელი ეცდება თავისი შვილი მოახვედროს უმაღლესი კატეგორიის მასწავლებელთან (და ამის სრული უფლება ექნება), რაც სერიოზულად გაართულებს სკოლის ხელმძღვანელობის საქმიანობას მოსწავლეთა ჩარიცხვასა და კლასიდან კლასში გადაყვანასთან მიმართებით;

✓ სკოლის მიკროგარემოში იქმნება მასწავლებლის პროფესიული ნიშნით სახელდების სამართლებრივად დაკანონებული ფორმა, რაც უარყოფითად მოქმედებს მასწავლებლის ავტორიტეტზე მშობელთა, მოსწავლეთა და მასწავლებელთა საზოგადოებაში;

✓ ვფიქრობთ, არათანმიმდევრულია სახელდება - პრაქტიკოსი მასწავლებელი(III კატეგორია), წარჩინებული მასწავლებელი(II კატეგორია), მკვლევარი მასწავლებელი(I კატეგორია), მენტორი მასწავლებელი(უმაღლესი კატეგორია), ვინაიდან არა თუ თითოეული მათგანის შინაარსში წარმოდგენილი საკითხები, არამედ მხოლოდ სახელდების წარმოდგენილ ნიმუშშიც კი ადგილი აქვს საკითხთა შინაარსობრივ გადაფარვას. ასე, მაგ., რას ნიშნავს მკვლევარი მასწავლებელი და რატომ არ უნდა აწარმოებდეს საკლასო საჭიროებების მცირემასშტაბიან კვლევას წარჩინებული, ან, თუნდაც, პრაქტიკოსი მასწავლებელი და ვინ არის ამის აღმრიცხავი სასწავლო პროცესში? ბოლოსდაბოლოს, ნებისმიერი, ყველაზე დაბალი დონის მასწავლებლის მიერ წარმოებულ სწავლების პროცესში, ხორციელდება პედაგოგიკისმეცნიერებაში აღიარებული და პედაგოგიურ პრაქტიკაში დადასტურებული შედეგების ისეთი ძირეული ფორმა, როგორცაა მიმდინარე დაკვირვება, რისი შედეგების საფუძველზეც მასწავლებელი ცვლის მის მიერ განხორციელებულ ამა თუ იმ აქტივობას. ეს აქტივობა კვლევას არ გულისხმობს? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ნამდვილად გულისხმობს.

• ზოგადად, არ არის მართებული ფორმა მასწავლებელთა დეფინიცირება სახელწოდების მიხედვით. თუ დოკუმენტის შემქმნელთა ხედვით, დეფინიცირების საფუძველი განპირობებულია სახელფასო დანამატის განსხვავების თვალსაზრისით(ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ დოკუმენტში არ ჩანს კონცეფცია, რაც გვაიძულებს ვარაუდებით ვიმსჯელოთ), მაშინ სასურველია, მასწავლებელთა დიფერენციაცია არა სახელდებით, არამედ ქულობრივი სისტემის(სხვადასხვა აქტივობით დაგროვილ კრედიტების) მიხედვით, რაც აგვაცილებს თავიდან იმ უხერხულობას, რაზედაც ზემოთ გვქონდა საუბარი.

კიდევ ერთხელ აღვნიშნავთ, რომ დოკუმენტში წარმოდგენილ მასწავლებელთა სახელდებას (და არა ზოგადად დიფერენცირებას) კატეგორიულად ვერ გავიზიარებთ.

• მასწავლებლის პროფესიულისტანდარტის სტრუქტურა, ჩვენი აზრით, კორელაციაში უნდა იყოს სახელმწიფოში აღიარებულ და კვალიფიკაციის ეროვნულ ჩარჩოში გაწერილ სწავლის შედეგთან, ვინაიდან მასწავლებლის წოდება ერთ-ერთი პროფესიაა, ამასთან, რეგულირებადი პროფესია, რომლის საქმიანობის განხორციელების წინაპირობა, შესაბამისი კვალიფიკაციის გარდა, არის სახელმწიფო სასერტიფიკაციო გამოცდა. შესაბამისად, ეს პროფესია (ისე, როგორც ნებისმიერი პროფესია), მოითხოვს სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრულ შედეგზე გასვლას. ამ ხედვიდან გამომდინარე, მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტის

სტრუქტურული ნაწილები, ჩვენი აზრით, წარმოდგენილი უნდა იყოს შემდეგი მახასიათებლების მიხედვით:

- ცოდნა და გაცნობიერება
- ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენება
- ღირებულებები(დამოკიდებულებები)

ამ მიმართებით ჩვენთვის მისაღებია წარმოდგენილი სტანდარტის პირველი სტრუქტურული ნაწილი - მასწავლებლის პროფესიული მახასიათებლები, ხოლო მეორე განსაზღვრების - სასწავლო პროცესის მართვა - ნაცვლად უმჯობესად მიგვაჩნია პროფესიული საქმიანობა(როგორც იყო სტანდარტის პირველ სამუშაო ვერსიაში).ეს უკანასკნელი, გაცილებით ფართო შინაარსის ტერმინად შეიძლება მივიჩნიოთ და, შესაბამისად, იგი თავად მოიაზრებს შინაარსში სასწავლო პროცესს და,ამავე დროს, სხვა მიმართულებების - მასწავლებლის პროფესიულ განვითარება, ურთიერთობა კოლეგებთან და მშობელთა საზოგადოებასთან და სხვ. -ასახვის საშუალებას იძლევა.

რაც შეეხება წარმოდგენილი სტანდარტის მესამე სტრუქტურულ ერთეულს - პროფესიული განვითარება, ის თავისი შინაარსიდან გამომდინარე, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, უნდა განთავსდეს მეორე სტრუქტურულ ერთეულში, მასწავლებლის პროფესიულ საქმიანობაში.

მესამე სტრუქტურულ ერთეულად, ჩვენი აზრით, ზემოთ აღნიშნულ სწავლის შედეგთან კორელაციის აუცილებლობიდან გამომდინარე, სტანდარტში წარმოდგენილი უნდა იყოს მასწავლებლის ზნეობრივ - ეთიკური სახე, რომელიც სრულად ასახავს სახელმწიფოს მიერ სწავლის შედეგში შემოტანილ ტერმინს ღირებულებები.

მაშასადამე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სტანდარტი წარმოდგენილ იქნას შემდეგი სტრუქტურული ერთეულებით -

- მასწავლებლის პროფესიული მახასიათებლები(ცოდნა და გაცნობიერება)
- პროფესიული საქმიანობა(ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენება)
- მასწავლებლის ზნეობრივ-ეთიკური სახე(ღირებულებები)

სტანდარტის სტრუქტურის ჩვენეული ხედვის ჩამოყალიბების შემდეგ, რა თქმა უნდა, უპრიანი იქნება,ვიმსჯელოთ თითოეული სტრუქტურული ერთეულის შინაარსზე, თუმცა ამის საშუალებას აღნიშნული ფორმატი არ გვამლევს.განსაკუთრებული ხაზგასმითაა აღსანიშნავი კიდევ ერთი დეტალი - წარმოდგენილ სტანდარტში, რომელსაც მასწავლებლის, პედაგოგის სტანდარტი ჰქვია, არც ერთი სიტყვა არ არის ნახსენები პედაგოგიკის მეცნიერებაზე, მისი ცოდნის აუცილებლობაზე მასწავლებლისათვის, მის ძირითად ცნებებსა და ტერმინებზე, მის კვლევის მეთოდებსა და განვითარების ისტორიაზე. საინტერესოა, დღეს მსოფლიოში ეს მეცნიერება, როგორც აღზრდის მეცნიერება, აღარ არსებობს? სკოლა ხომ სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებაა და არა სამმართველო დაწესებულება, სადაც მთავარი მომავალი მოქალაქის აღზრდა უნდა ხორციელდებოდეს და არა კრედიტების დასაგროვებლად, თუნდაც მუყაითი შრომა?! მასწავლებელი კი, მხოლოდ დამგეგმავი და მმართველია, თუ აღმზრდელი?!

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ მიერ არაერთგზის იქნა ხაზგასმული ეს ვითარება პროფესიულ საზოგადოებასთან სტანდარტის სამუშაო ვერსიის დასახვეწად გამართულ შეხვედრებზე და, თითქოს, ჩვენი აზრი გათვალისწინებული უნდა ყოფილიყო, სტანდარტის ყოველ შემდგომ ვერსიაში ეს სიტყვა კვლავ ქრებოდა...

დასასრულ აღვნიშნავთ, რა თქმა უნდა, გააზრებული გვაქვს, რომ ჩვენ მიერ წარმოდგენილი ზოგადი ხასიათის შენიშვნები და რეკომენდაციები ერთი კონკრეტული პოზიციის თვალთახედვის ნაყოფია და ვერ იქნება რეპრეზენტატიული და უალტერნატივო პროფესიული საზოგადოებისა თუ აკადემიური წრეების კონტექსტში. ვფიქრობთ, საკითხის დასმა და მეცნიერული პოზიციებიდან მისი განხილვა კიდევ ერთხელ მოგვცემს საშუალებას თანამედროვე ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში მიმდინარე მოვლენები გამოვიტანოთ ფართო სამეცნიერო საზოგადოების წინაშე განსახილველად და შედეგები საცნაური გავხადოთ სახელმწიფოს იმ სტრუქტურებისათვის, რომლებსაც განათლების სისტემის მართვისა და გარდაქმნის ბერკეტები გააჩნიათ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=2302168&lang=geMinistryof
2. http://eqe.ge/geo/education/national_qualifications_framework